

1. ΠΡΟΚΟΠΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Μέσο: ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

Ημ. Έκδοσης: . . .04/07/2026 Ημ. Αποδελτίωσης: . . .06/07/2026

Σελίδα: 1

ΠΡΟΚΟΠΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ

**“Από το Συνταγματικό
Δίκαιο και τη
Νεοελληνική Γλώσσα,
στην ψυχή και τον
πολιτισμό της Καλαμάτας”**

ΣΕΛΙΔΕΣ 4-5

Σάββατο 4 • Κυριακή 5 Ιουλίου 2026

4

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Στο γραφείο του, στην καρδιά της Αθήνας, ο πρώην Πρόεδρος της Δημοκρατίας και Ακαδημαϊκός Προκόπης Παυλόπουλος ξεδιπλώνει σκέψεις για τους νέους, τη Δημοκρατία, την Ευρώπη και το μέλλον της χώρας. Από τον Αλμπέρ Καμύ και το Συνταγματικό Δίκαιο έως την ψυχή της Καλαμάτας και την αξία του πολιτισμού, η συζήτηση κινήθηκε ανάμεσα στη γνώση, τη μνήμη και την ευθύνη απέναντι στις επόμενες γενιές. Η Καλαμάτα ως ένας λανός του ελληνικού πολιτισμού, επίκεντρο της ιστορίας, της πνευματικής παράδοσης και της πολιτισμικής δημιουργίας, που συναντά τις προκλήσεις του μέλλοντος. Η αβεληνία του πολιτικού συστήματος να προσελκύσει τους νέους ανθρώπους, αλλά και οι προβληματισμοί γύρω από την πολυσυζητημένη συνταγματική αναθεώρηση, βρέθηκαν στο επίκεντρο της συζήτησης. Από τη θέση της Ελλάδας στη διαμόρφωση του ευρωπαϊκού πολιτισμού έως τον ρομαντισμό ως επαναστατική δύναμη και μορφή αντίστασης στη μοιρολατρία, αναδείχθηκαν ιδέες που εξακολουθούν να καθορίζουν τον δημόσιο διάλογο και το όραμα για το μέλλον της χώρας, απευθυνόμενες σε «εύλογα ώτα».

ΠΡΟΚΟΠΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ

“Από το Συνταγματικό Δίκαιο και τη Νεοελληνική Γλώσσα, στην ψυχή και τον πολιτισμό της Καλαμάτας”

Συνέντευξη στον συνεργάτη της «Ε» Θανάση Καρατζά*

■ **Τι θα συμβουλευάτε έναν νέο τόσο στον επαγγελματικό όσο και στον προσωπικό του τομέα;**

Θα ήθελα να πω σε όλους τους νέους που έδωσαν, αλλά και σε αυτούς που θα δώσουν, ότι, όπως είναι το σύστημα των Πανελληνίων, το οποίο θέλει πολλή διαφύλαξη, πολλή φροντίδα, δεν αποδίδει σε καθέναν αυτό που του ανήκει. Γι' αυτό δεν θα πρέπει, όταν έχει μια αποτυχία στις Πανελλήνιες εξετάσεις, να θεωρεί ότι αυτή κρίνει ολόκληρη την πορεία του στο μέλλον. Οι ζωές των ανθρώπων δεν κρινονται μόνον από τις εξετάσεις. Να μην απογοητευθούν λοιπόν από μια αποτυχία. Αντίθετα, αυτό θα πρέπει να τους δίνει περισσότερη δύναμη να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες του μέλλοντος ευκολότερα. Επιπλέον, να πιστεύουν στον εαυτό τους και να επιλέξουν εκείνο που τους ταιριάζει σε ό,τι αφορά την ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους.

Στην Ελλάδα, δυστυχώς, οι νέοι άνθρωποι δεν έχουν όλη τις ίδιες ευκαιρίες. Αυτό το οποίο αναζητούμε «ισες ευκαιρίες» είναι τυπικό. Διότι πραγματικές ίσες ευκαιρίες, όπως επιβέβαιη η αρχή της ισότητας, δεν παρέχονται ουσιαστικά. Ο Ανατόλ Φρανς έλεγε: «Ισότητα δεν σημαίνει ότι μπορεί να κοιμούνται πλάσιτοι και φτωχοί εξίσου κάτω από τις γέφυρες του Σηκουάνα». Μου έχει αρέσει πολύ αυτή η φράση. Αυτό στην Ελλάδα, δυστυχώς, δεν υπάρχει. Κάθε νέος σήμερα, όμως, πρέπει να πιστεύει στον εαυτό του και να προσπαθεί να κάνει την μεγάλη ανατροπή.

Όσον αφορά τον προσωπικό του τομέα, θα τους συστήσω έναν μεγάλο Γάλλο φιλόσοφο, τον Αλμπέρ Καμύ. Ας διαβάσουν τα δύο βασικά του δοκίμια, «Το μύθο του Σισύρου» και «Τον εξεγερμένο άνθρωπο». Με αυτά θα καταλάβουν ότι ο προσοσιασμός του ανθρώπου είναι να αντιστέκεται στην μοίρα του και στην νομοτέλεια χάρη στην δύναμή του.

■ **Οι νέοι απομακρύνονται όλο και περισσότερο από την λειτουργία της πολιτικής καθώς και από την κρατική πολιτική, πόσα τους θεσμούς της δημοκρατίας. Πρέπει να υπάρχει ή για έλλειψη εμπιστοσύνης προς το πολιτικό σύστημα;**

Αυτό οφείλεται, σε πολύ μεγάλο βαθμό, στο

ότι η ίδια η πολιτική δεν είναι ελκυστική. Κάποτε η πολιτική ήταν ελκυστική, παρότρυνε τους ανθρώπους να ασχοληθούν με αυτή. Οι πολιτικοί είχαν μια αξιοπρέπεια, ιδίως οι σημαντικοί πολιτικοί, που μπορούσαν να εμπνεύσουν έναν ολόκληρο λαό. Στην Ελλάδα μεγάλοι ηγέτες μπήκαν «να πάρουν την Ελλάδα στους ώμους» και να προχωρήσουν. Τελευταίο παράδειγμα, ο Κωνσταντίνος Καραμανλής. Ήταν ένας πολιτικός που σφαιρώσε τον εαυτό του στην μοίρα της Ελλάδας. Είχε θεωρήσει ότι η αποστολή του ήταν να υπηρετήσει τον λαό του.

Η πολιτική τότε ήταν ελκυστική, γιατί υπήρχαν πρότυπα. Σήμερα δεν υπάρχουν. Αυτοί που θεωρούμε ηγέτες δεν είναι πραγματικοί ηγέτες, δεν είναι μέντορες της πολιτικής, δεν σου δίνουν την δυνατότητα να πεις: «Ναι, θέλω να του μιλάω».

Η ίδια η πολιτική δεν ενώνει τους νέους ανθρώπους με βάση την αρχή της αξιοκρατίας. Δυστυχώς, η οδό κρατία στην Ελλάδα είναι από τα ουσιαστικά εν ανεπαρκεία. Η οριστεία, γενικά, στην Ελλάδα δεν έχει την προοπτική που της αρμόζει.

Δείτε πώς γίνεται η είσοδος στα κόμματα και στους κομματικούς μηχανισμούς. Επιλέγονται εκείνοι που εντάσσονται στον κομματικό σωλήνα για να γίνουν ένα από τα ίδια, αναπαράγοντας στα ίδια παράγει το πολιτικό σύστημα. Αυτά η μεγάλη πηλοποίηση των νέων τα βλέπει. Δεν είναι ότι δεν υπάρχουν και άνθρωποι στον Τόμο οι οποίοι προσκομίζουν, στην πολιτική σκηνή, να κάνουν την δουλειά τους. Όμως, σιγά-σιγά, γίνονται εξαίρεση. Δεν είναι ο κανόνας. Άρα δεν υπάρχει αυτό που θα λέγαμε «μεγάλοι ηγέτες». Το υπόδειγμα δηλαδή του ηγέτη, το οποίο μπορεί να εμπνεύσει ανθρώπους.

Οι νέοι ας μην κάνουν το λάθος να μπουκ από ναρκίς στην πολιτική μέσα από τους κομματικούς σωλήνες. Στην πολιτική πρέπει να μπαίνεις όταν έχεις ήδη καταχωθεί κοινωνικά. Δεν είναι η πολιτική μονόδρομος ή μόνο καριέρα. Με τον τρόπο αυτό, αν θεωρήσεις ότι η πολιτική δεν σου πάει, δεν μπορεί να σου αποδώσει αυτό για τα οποία ξεκίνησες, γυρνάς στην δουλειά σου και είσαι ανεξάρτητος άνθρωπος. Όταν ο άλλος έχει μπει να κάνει στην ζωή του μόνο πολιτική, θα κάνει συμβιβασμούς και θα γίνει ακριβώς της πολιτικής. Τα βλέπουμε μπροστά μας καθημερινά. Άνθρωποι οι οποίοι κάνουν τεράστιες υποχωρήσεις,

ΦΩΤΟ: Χρήστος Λαλούσης

γιατί δεν έχουν τίποτα άλλο να κάνουν στην ζωή τους.

Αυτό συμβαίνει όμως και στην Ευρώπη γενικότερα. Δείτε την ηγεσία της σήμερα, και ας την συγκρίνετε με ηγέτες που δεν είναι και πολύ μακριά στον χρόνο. Με προέδρους, παραδείγματος χάριν, της Κομισιόν, όπως ο Ζακ Ντελόρ, όπως ο Ρομάνο Πρόνι ή ακόμα και πρόσφατα, αυτός που έζησε εγώ ως Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο Ζαν Κλοντ Γιούνκερ. Κάντε την σύγκριση... Σήμερα ο νέος της Ευρώπης από ποιους να εμπνευστεί; Ποια πρότυπα ηγεσίας μπορεί να μιμηθεί;

■ **Σε προηγούμενες συνεντεύξεις σας έχετε επισημάνει ότι η ιδιότητα του καθηγητή αποτελεί για εσάς το σημαντικότερο αξίωμα. Πώς μεταφράζεται, για εσάς, η επικοινωνία με τους νέους και η διδασκαλία σε αυτούς;**

Έχει δύο όψεις το ερώτημα που μου θέσατε. Για μένα ήταν πολύ σημαντική αυτή η πορεία, γιατί μου εξασφάλισε την ανεξαρτησία μου ως ανθρώπου και πολιτικού. Όταν μπήκα στην πολιτική, είχα πάντα την δυνατότητα να δώσω την παραιτήσή μου και να γυρίσω στην διδασκαλία. Υπό αυτή την έννοια χρωστάω πολλά στην ακαδημαϊκή μου σταδιοδρομία.

Επιπλέον, η επαφή με τους νέους με ανανεώνει. Όταν μπαίνω στο πρώτο έτος της Νομικής Σχολής, θέλω την όποια εμπειρία απέκτησα από την επιστήμη, αλλά και από την πολιτική, να την μετοδώσω σπληνέρα. Έχω ανάγκη τον τρόπο με τον οποίο με αντιμετωπίζουν οι νέοι άνθρωποι, γιατί στα μάτια τους υπάρχει η αντίληψη που μπορούν να έχουν. Πρέπει να υπάρχει διάλογος ανάμεσα σε διδασκόντες και διδασκόμενους, ώστε να είναι ένα σύνολο διδασκόντων και διδασκόμενων, οι οποίοι έχουν αλληλεπίδραση μεταξύ τους. Αυτό είναι που μου δίνει την δυνατότητα να έχω αυτή την επικοινωνία, την οποία θεωρώ αναγκαία. Θα περίμενα όμως «και εύχομαι» οι φοιτητές να είναι περισσότερο ενεργοί, να μη διαλύουν να πουν την άποψη, ακόμα και την αντίθεσή τους.

■ **Ποια προσωπική μνήμη σε σχέση με την πολιτισμική της κληρονομιά της Καλαμάτας κρατάτε βιωματικά μέσα σας;**

Δεν θα έχω ποτέ τι οφείλω στους δασκάλους μου και στον πατέρα μου, όσον αφορά την μελέτη μου. Σε αυτούς οφείλω την «γνωριμία» μου παραδείγματος χάριν με τον Διονύσιο Σολωμό και τον Αλέξανδρο Παποδιαμαντή. Τον Παποδιαμαντή, φυσικά, όχι σαν ένα βιβλίο που έπρεπε να το διαβάσω για να μπορέσω να ικανοποιήσω τις γλώσσες τους, αλλά για να βλέπω μέσα του το μεγαλείο, για μένα, του μεγαλύτερου λογοτέχνη που είχε ποτέ η σύγχρονη Ελλάδα. Ενός ανθρώπου ο οποίος, αν ήταν σε μια μεγάλη χώρα, θα ήταν το αντίστοιχο του Λαζάρου Πασογιάννη, του Γκόγκολ ή του Μπαλζάκ.

Από την άλλη ο Σολωμός δεν είναι μόνον ο Εθνικός Ύμνος, που και αυτόν βεβαίως τον μαθαίναμε, αλλά τον μαθαίναμε στην ουσία του. Ο Σολωμός είναι η «Γυναίκα της Ζάκυνθος», είναι ο «Ελευθέριος Πολιορκημένος», είναι αυτός ο εμπληρωματικός ηρώνας της γλώσσας.

Η πολιτισμική μας κληρονομιά. Ένας άνθρωπος που δεν ήξερε ελληνικά όταν ξεκίνησε, αυτός ο άνθρωπος έδωσε έναν τεράστιο πλούτο στην γλώσσα μας. Άνθρωποι οι οποίοι δεν ξεκίνησαν έχοντας ως πρώτη γλώσσα τα ελληνικά προσέφεραν τόσα πολλά. Το ίδιο συνέβη και με τον Καίτη, και με κάποιους άλλους.

Αυτά είχε η Καλαμάτα. Βεβαίως, έπρεπε και εσύ ο ίδιος να έχεις αυτή την έφεση να το κάνεις, αλλά υπήρχαν πνευματικοί άνθρωποι και δασκάλι. Δεν μπορού να ξεχάσω τον Καθηγητή, στο Πρώτο Γυμνάσιο, ο οποίος στα μαθηματικά και στην γεωμετρία δεν ήταν ο καθηγητής που σου δίδασκε νέτες πράγματα, αλλά θα σεφρωνόταν και μετά στον μαθητή του για να του δείξει την σημασία της γεωμετρίας, να του δείξει την σημασία της αλγεβρας και, μέσα από την ιστορική του εξέλιξη, να τον βοηθήσει να τις κατανοήσει. Καθηγητής που ήταν προσεκτικοί στην διδασκαλία... Ζούσαν μαζί σου, πίστευαν στη δουλειά τους, και μας ενέπνευαν να σκεφτούμε πέρα από το διδακτικό βιβλίο το οποίο είχαμε μπροστά μας.

■ **Η Ευρώπη, έπειτα από μια δεκαετία αστάθειας και τάσεων αποσυμπίεσης, φαίνεται να εισέρχεται σε μια διαδικασία επαναπροσδιορισμού των προτεραιοτήτων της και ενίσχυσης των κοινών της πρωτοβουλιών. Ποια εκτιμάτε ότι θα είναι η κατάσταση αυτής της πορείας, ιδίως ως προς την εξωτερική και αμυντική πολιτική, υπό το πρίσμα του πολέμου στην Ουκρανία και των διαρκών κρίσεων στη Μέση Ανατολή;**

Η Ευρώπη είναι πολύ μακριά από το όραμα των ιδρυτών της. Θυμηθείτε πώς οι πατέρες, οι θεμελιωτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την οραματίστηκαν. Θυμηθείτε τον Robert Schuman ή τον Jean Monnet. Πώς σκέφτηκαν την Ευρώπη; Ξεκινώντας από την μικρή Ένωση Άνθρακα και Χάλυβα, οραματίστηκαν μια Ευρώπη με την μορφή ομοσπονδίας. Ενός γιγαντιαίου κράτους, το οποίο όμως θεμελιωνόταν στην ιστορία της και στην πολιτισμική της.

Δεν ήταν προορισμένο να γίνει η μεγαλύτερη οικονομική και στρατιωτική δύναμη στον κόσμο, αλλά θα έπρεπε να είναι η πληντατικότερη εκείνη δύναμη, η οποία έχει την ανάληψη μαζί σε οικονομικό και στρατιωτικό επίπεδο, για να μπορέσει να διαδραματίσει έναν ρόλο που κανείς άλλος δεν μπορεί να διαδραματίσει. Δείτε σήμερα τον ρόλο για την εμπειρία της δημοκρατίας, του ανθρωπισμού, της δικαιοσύνης και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Ποια μεγάλη δύναμη μπορεί να το κάνει; Η Αμερική του Trump; Η Ρωσία; Η Κίνα; Μόνον η Ευρώπη μπορεί να το κάνει. Το γεγονός πως ζούμε ότι συμβαίνει σήμερα, ιδίως στον πόλεμο στη Μέση Ανατολή και στην Ουκρανία, οφείλεται στο ότι δεν υπάρχει παγκόσμιος δύναμη που μπορεί να φέρει αυτή την εξορκιστική.

Σε αυτό το όραμα η Ευρώπη έχει μπει πάρα πολύ πίσω, δραματικά πίσω. Και αυτό συνέβη ιδίως από το 2000 και μετά. Προηγούμενος είχε κάνει σημαντικά βήματα στην προσοδόβεια ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και ευρωπαϊκή εννοποίηση,

με όραμα την δημιουργία μιας ομοσπονδίας με δική της Σύνταγμα, η οποία θα κρατούσε βεβαίως τα βασικά κυριαρχικά δικαιώματα των κρατών και τις πολιτιστικές τους ρίζες, αλλά στην πραγματικότητα θα ήταν μια δύναμη η οποία, μέσα από το κωνεντήριο αυτών των πολιτισμών και τις δυνατότητες συνεργασίας των κρατών, με την δική τους κυριαρχία βεβαίως και τη δική τους εδαφική ακεραιότητα, θα μπορούσε να προσφέρει πολλά.

Εσφαλικά δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στην οικονομική και νομαρχιακή ενότητα και πολύ λιγότερο στην κήρυξη των δημοκρατικών κενών, τα οποία πρέπει να καθιερωθούν για να φτάσουμε σε μια ουσιαστική ενότητα και ολοκλήρωση. Το όραμα της ομοσπονδιακής Ευρώπης έχει πάει στο περιθώριο.

Η Ευρώπη δεν ανέπτυξε ποτέ τους βασικούς πυλώνες που προβλέπονται οι ιδρυτικές της συνθήκες, με κυριότερο την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας. Παράλληλα, παρατηρείται έλλειψη ηγεσίας σε σχέση με προηγούμενες περιόδους. Αρκεί να συγκρίνει κανείς προσωπικότητες όπως ο Ρομάνο Πρόντι, ο Ζακ Ντελόρ ή ο Ζαν-Κλωντ Γιούνκερ με την σημερινή εικόνα της ευρωπαϊκής ηγεσίας.

Η Ευρώπη σήμερα δεν έχει κάνει βασικά βήματα σε εκείνα τα οποία είναι απαραίτητα για να μπορεί να προχωρήσει σε αυτό το ομοσπονδιακό μέλλον, με αποτέλεσμα οι λαοί να παύουν να πιστεύουν στο ευρωπαϊκό όραμα. Εκεί πρέπει να αναστοχαστούμε.

■ Δεδομένης της επαναφοράς της συζήτησης για την συνταγματική αναθεώρηση, πως αξιολογείτε την υφιστάμενη κατάσταση;

Αναρωτιέμαι αν στη χώρα μας λειτουργεί το πρόταγμα του σεβασμού του Συντάγματος. Λειτουργούν τα θεσμικά αντίβαρα; Υπάρχει η δικαιοσύνη των εξουσιών σήμερα ή υπάρχει μια παντοκρατορία της εκτελεστικής εξουσίας; Υπάρχει, παραδείγματός χάριν, κράτος δικαίου, που σημαίνει λειτουργία κυρωτικών μηχανισμών σε περίπτωση παραβίασης του κανόνα δικαίου; Ποιά είναι; Θέλω να τονίσω, με αυτά τα ερωτήματα, ότι αυτή την ώρα πρέπει να αναλογισθούμε όλοι τις ευθύνες μας: οι πολιτικοί, αλλά και ο πολίτης, που πρέπει να ανασταθεί σε ένα φαινόμενο παρακμιακής πορείας της Ανταρκοπευτικής Δημοκρατίας, κάτι που είναι εξαιρετικά επικίνδυνο.

Σε ό,τι αφορά την αναθεώρηση του Συντάγματος, ξέρω ότι οραμένοι θεωρούν ότι έχω υπερβολική σκέψη για να ήσω όλα αυτά. Δεν έχω καμία υπερβολική σκέψη. Τι άλλο να περιμένω στη ζωή μου; Ίσως δεν έχουν καταλάβει κάποιοι άνθρωποι ότι, μέσα να έχει ο Θεός, η μοίρα, οι δικές μου δυνατότητες και ο Ελληνικός Λαός μου έδωσαν περισσότερα από όσα εγώ πραγματικά θα είχα σχεδιάσει στην ζωή μου, όταν ξεκινούσα εκείνον τον Οκτώβριο του 1968 από την Καλαμάτα. Τι άλλο να περιμένω; Ίσως-ίσως που ασφάλισα γεμάτος ως άνθρωπος. Ωστόσο, δεν μπορώ να σωθώ όταν βλέπω αναθεωρητικές προτάσεις οι οποίες, αντί να πλησιάζουν προς την σωστή κατεύθυνση και να ενισχύουν τα θεσμικά αντίβαρα, έρχονται και αποσπώνται με αναθεωρητικές προτάσεις οι οποίες είναι γεμάτες από ήθελας-μού.

Σε κείμενό μου, το οποίο μάλιστα θα βρείτε και στην προσωπική μου ιστοσελίδα, αποδεικνύω πως δεκαετίες από αυτές είναι άχρηστες. Το κυριότερο, όμως, είναι ότι λέγονται πράγματα τα οποία δεν ταίριαζουν στον τόπο μας.

Όταν βλέπω να προτείνεται διάδοση σύμφωνα με την οποία το κράτος «μεριμνά για την προστασία και τη διάδοση της Ελληνικής Γλώσσας», σκέφτομαι ότι δεν έχουμε καταλάβει τι πραγματικά είναι η Ελληνική Γλώσσα. Αυτό το μνημείο της παγκόσμιας ιστορίας, που ξεκινάει από εκεί που ξεκινάει, χιλιετίες πίσω, και αποβλέπει τη βάση της δημιουργίας του Ελληνικού Έθνους κατά τον Ηρόδοτο και τον Θουκυδίδη.

Αυτή, για την οποία έχει γράψει ο Ελύτης στο «Άξιον Εστί»: «Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική, το σπίτι τραγικό των αμμουδιών του Ομήρου, μονάχη έγιναι η γλώσσα μου στις αμμουδιές του Ομήρου». Αυτή η γλώσσα που αναπτύχθηκε μέσα από τον λαό και το έθνος, χρόνια αόληχη, χωρίς λάθος. Αυτή για την οποία στο «Τρίλο Κρυμμάτων» ο Σεφέρης λέει: «Είναι παιδικά πολλών ανθρώπων τα λόγια μου». Ποιά να τα καταλάβουν...

Η Καλαμάτα Πόλης «Ιανός»

■ Κατάγεστε από την Καλαμάτα και διατρίψτε στενούς δεσμούς με τον τόπο. Ποιες προοπτικές διαθέτετε για την πόλη και πώς την οραματίζεστε σε βάθος της δεκαετίας;

Και ακόμα πιο πέρα από την δεκαετία. Η Καλαμάτα είναι μια πόλη με τεράστιες προοπτικές. Όταν στις 26 Οκτωβρίου του 1968, καθώς έπαρνα το τρένο για να πάω, ουσιαστικά για πρώτη φορά, στην Αθήνα, η Καλαμάτα είχε περίπου είκοσι πέντε χιλιάδες κατοίκους. Βλέποντας αυτή την Καλαμάτα να προχωράει με τους σημερινούς γρήγορους ρυθμούς, καταλαβαίνω τις μεγάλες μεταβολές.

Η Καλαμάτα είναι μια πόλη ανθρώπινη, ακριβώς επειδή δεν έχασε ποτέ, μέσα στον χρόνο, την ψυχή της. Έμεινε μια πόλη εποχιακή, που είναι περήφνη για τις ρίζες και τις καταβολές της. Έχει την δυνατότητα, αλλά και το χρέος, μέσα από τον τουρισμό που εξελίσσεται, να μη γίνει μόνο μια τουριστική περιοχή. Βεβαίως και έχει τεράστιες δυνατότητες, όπως με το Costa Navarino και το Αεροδρόμιο, τα οποία αναπτύσσονται με ραγδαίους ρυθμούς. Ωστόσο, δεν είναι φτιαγμένη για να ζει, αν θέλετε, μέσα από το «δεώδες» του τουρισμού. Πρέπει να αναπτύξει πολλά άλλα πράγματα και, κυρίως, πρέπει να αναπτύξει περισσότερο την πνευματικότητα της.

Η Καλαμάτα έχει μια μεγάλη πνευματική παράδοση. Εγώ θυμάμαι από τον εαυτό μου ακόμα, όταν έγραφα κάτι και το έστελνα σε μια τοπική εφημερίδα, πώς αισθανόμουν να το βλέπω γραμμένο. Θυμάμαι, νεαρός μοιστής, να πηγαίνω στην Λαϊκή Βιβλιοθήκη. Δεν μπορούσε να φανταστείτε τι σήμανε εκείνη η αίσθηση, στην οποία καθόμουν και διάβαζα για πρώτη φορά Ελύτη και Σεφέρη. Θα θυμάμαι πάντα την λεγόμενη Λαϊκή Σχολή και τις διαλέξεις που γίνονταν εκεί. Κορυφαίες προσωπικότητες και ακαδημαϊκοί είχαν έρθει. Τότε γνώρισα τους πρώτους ακαδημαϊκούς και τους κοίταξα με δέος. Ποιά να σκεφτόμουν τότε τι θα συνέβαινε οργότερα με μένα...

Αυτή η πνευματικότητα υπήρχε την εποχή εκείνη και σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να απομειωθεί. Έχει τεράστιες δυνατότητες.

Η Καλαμάτα είναι μια πόλη η οποία εκπροσωπεί την Ελλάδα. Είναι, μάλιστα, η βαθιά Ελλάδα, είναι και ένα παράθυρο στην Δύση, αλλά, προσέξτε, και ένα παράθυρο στην Ανατολή. Είναι ένας Ιανός. Μέσα από την πνευματικότητα της μπορεί να επεκταθεί ακτινωτά και προς τις δύο κατευθύνσεις, και σε Δύση και σε Ανατολή.

Κυρίως όμως έχει πολύ σημαντικές σχέσεις στο Πανεπιστήμιο Πατρών-νήσιου, τις οποίες πρέπει να αναπτύξουμε στην Καλαμάτα, και σε επίπεδο συνεδριακό αλλά και ως προκήψεις για νέους ανθρώπους ώστε να τις επιλέγουν ως σπουδές.

Υπάρχουν τρεις σχολές που εγώ τις θεωρώ εμβληματικές για την πόλη της Καλαμάτας, την Μεσσηνία αλλά και για την Ελλάδα ολόκληρη. Αρχικά, το Τμήμα Ανθρωπιστικών και Πολιτισμικών Σπουδών. Οι ανθρωπιστικές σπουδές και, ιδίως, οι πολιτιστικές, ο Ελληνικός Πολιτισμός και η ανάπτυξη του, μπορούν να δώσουν στην Καλαμάτα την δυνατότητα να είναι το κέντρο αυτού που θα λέγαμε «διάλογο των πολιτισμών».

Η Γεωπονική Σχολή που υπάρχει στην πόλη μας είναι ένα ακόμη αξιόλογο παράδειγμα. Η Μεσσηνία έχει υπομείνει κάτι το οποίο μένει με πόντιο βαθιά, ίσως επειδή και οι ρίζες μου είναι εποχιακές. Φυσικά εννοώ τον πρωτογενή τομέα, τον οποίο ελάχιστα έχει αναπτύξει. Η Γεωπονική Σχολή μπορεί να αποστείλει πραγματικά διεθνές κέντρο σε ό,τι αφορά την ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα.

Τέλος, θα ήθελα να αναδείξω την Σχολή Ιστορίας και Αρχαιολογίας. Έχει καταλάβει κανείς ποιες είναι οι αρχαιολογικές προεκτάσεις της Καλαμάτας; Εκεί δραστηριοποιείται ένας φίλος και συνδεδεμένος στην Ακαδημία Αθηνών, ο κορυφαίος αρχαιολόγος Μιχάλης Κοσμούπουλος. Μέσα από τις ανασκαφές στην Ίκλινα έχει φέρει στο φως ευρήματα που ανατρέπουν πολλά από όσα γνωρίζαμε για την ιστορία του βασιλείου του Νέστορα και γενικότερα για την ιστορική αυτή περίοδο. Η έρευνα δείχνει ότι η ευρύτερη μεσσηνιακή περιοχή διαθέτει ένα πολύ πιο σύνθετο δίκτυο κέντρων εξουσίας και πολιτισμού από ό,τι πιστεύαμε μέχρι σήμερα. Πιστεύω ότι η Σχολή Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Καλαμάτας μπορεί να εξελιχθεί σε διεθνές κέντρο αναφοράς, εφόσον αξιοποιήσει την συνεργασία με την Ακαδημία Αθηνών μέσω Ακαδημαϊκών όπως ο Μιχάλης Κοσμούπουλος.

Θυμνίζετε ότι κάναμε σημαντικές τομές μετά το '75, υπό το ισχύον Σύνταγμα, παραβλέποντας χάρη το μονοτονικό και η δημοτική. Αν είχαμε ακολουθήσει τέτοια πρότυπα, που κυριαρχούν δυστυχώς σήμερα, δεν θα είχαμε την γλώσσα μας τόσο ζωντανή.

Πώς είναι δυνατόν να προστεθούν τέτοιες περριτολογίες, οι οποίες δεν προσθέτουν τίποτα απολύτως; Άραγε το Σύνταγμα ήταν το εμπόδιο, ώστε να μην έχουν πάρει κανένα μέτρο για την προστασία από την αναμετάφραση των προκήψεων της Τεχνητής Νομοσχέσης; Μήπως απλώς προ-

μέχρι τότε... Δεν θα ήθελα να βάλω χρονικούς ορίζοντες. Οραματίζομαι την Ελλάδα να κάνει αυτό που η Ιστορία της και ο Πολιτισμός της, την έχουν τότε να κάνει.

Αν μελετήσουμε τον Πολιτισμό, τον δικό, κυρίως τον Ευρωπαϊκό Πολιτισμό, και παρατηρήσουμε τις ρίζες του, όλα ξανάνε από την Ελλάδα. Το ομοιογενές όλοι. Αν κανείς διαβάσει τις προμετωπίδες των συνθηκών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα καταλάβει ότι αυτό το οποίο έχει πεθεί για το τρίγωνο Αθήνα, Ρώμη, Ιερουσαλήμ, δηλαδή τους τρεις πυλώνες του Ευρωπαϊκού Πολιτισμού, σημαίνει πως όλα ξεκινάνε από την Ελλάδα. Την Ελλάδα του Πνεύματος, της Παίδας, της Ενίσχυσης και της ελευθερίας στη Δημοκρατία.

Από τη Ρώμη κληρονομήσαμε τον νόμο και το κράτος, δηλαδή κυρίως την έννομη τάξη. Μετά, όμως, μέσα από τη Χριστιανική Διδασκαλία και το Βυζάντιο, μπόλιασε αυτή τη νοοτροπία με τις βασικές αρχές του Ανθρωπισμού και της Αλληλεγγύης. Αυτή η Χριστιανική Διδασκαλία, η οποία συμπεριελάμβανε με την Ανθρωποκεντρική Δημοκρατία, ιδίως μέσα από τις έννοιες της ελευθερίας, μπόλιασε όλο αυτό το οποίο είναι σήμερα η κορυφή του Πολιτισμού μας.

Όταν, λοιπόν, η Ελλάδα είναι αυτόν τον πολιτισμό, είναι βέβαιος πως πρέπει να τον υπηρετήσει προς δύο κατευθύνσεις. Πριν απ' όλα να μην υποστηρίξει την θέση μας στην Ευρώπη. Πρέπει να πρωταγωνιστήσουμε. Έχετε δει πόσους πνευματικούς ανθρώπους έχουμε σε ολόκληρο τον ευρωπαϊκό χώρο; Επομένως, η Ελλάδα να πρωταγωνιστεί ως ευρωπαϊκή δύναμη, για να εμπνευστεί η έννοια της πραγματικής των αξιών και των προσπαγμάτων του ευρωπαϊκού πολιτισμού.

Και κάτι ακόμα: η Ελλάδα είναι το όριο μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Αυτό δημιουργήθηκε από τη Νομοκλία της Σαλαμίνας, από τους Μηδικούς Πολέμους. Οι Έλληνες απέκρουσαν τους Πέρσες και, στην ουσία, απέκρουσαν τον δεσποτισμό από τον δογματισμό. Μπόρεσε να αντιστα η ελευθερία στην έγκραση, στη γνώμη, γενικότερα η ελευθερία, και να διαμορφωθεί δημοκρατία. Άρα, η Ελλάδα από τότε είναι το όριο.

Σήμερα, όταν ο νέος φθάνει στον Πειραιά και βλέπει απέναντί τη Σαλαμίνα και τα στενά της, θα πρέπει να θυμάται ότι αυτό είναι το όριο μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Φυσικά, δεν είναι το όριο που χωρίζει. Είναι το όριο μέσα από το οποίο μπορεί η Ελλάδα να εμφανιστεί αυτό που λέμε «διάλογο των πολιτισμών». Γιατί το πραγματικό όριο σημαίνει πως δημιουργώ τις γέφυρες. Συνεπώς, η Ελλάδα έχει αυτόν τον ρόλο, δηλαδή το όριο Ανατολής και Δύσης ώστε να χτίσει τις γέφυρες του διαλόγου των πολιτισμών, μέσα από τον οποίο θα μπορούμε να απαλλαγούμε από τον ερίστη των πολιτισμών.

Ίσως αυτά ακούγονται κάπως ρομαντικά. Όμως, ως μην ξεκινάει ότι ο Ρομαντισμός, αντίθετα με τον Διαρωτισμό, είναι καθαρά επαναστατικό κίνημα. Χωρίς τον Ρομαντισμό, ο Διαρωτισμός δεν θα είχε πετύχει αυτό που συνέβησαν οργότερα. Άρα, λοιπόν, το να είναι κανείς σήμερα ρομαντικός, και αφού έχει διαβάσει προηγούμενους τον Αλφρέδ Κομπ, τον «Μύθο του Σισύρου» και ιδίως τον «Εξεγερμένο Άνθρωπο», ίσως του δώσει το σι-σθητήριο να καταλάβει πραγματικά ποιες είναι οι δυνατότητες αυτού του λαού και αυτού του τόπου.

Ας είμαστε ρομαντικοί, διότι είναι χρέος μας να ανασταθούμε στο ρεύμα και να μην παραδοθούμε στην εμμονή, πες και είναι κάτι το οποίο είναι νομοτελεσματικό. Στη μοίρα των ανθρώπων τίποτα δεν είναι νομοτελεσματικό. Δεν πιστεύω ποτέ στη νομοτέλεια, από μικρός, όταν διάβαζα τους Αρχαίους Τραγικούς, μέχρι τώρα. Είμαι βέβαιος ότι ο άνθρωπος είναι υπεύθυνος για τη μοίρα του.

✓ Ευχαριστώ θερμά τον κ. Πρόκοπη Παυλοπούλου για μια ουσιαστική συζήτηση, με διάθεση να συνδεθεί με τους νέους ανθρώπους, γεφυρώνοντας το χάσμα των γενιών και αγκαλιώντας με ενδιαιχόντες τις σκέψεις, τις ιδέες και τους προβληματισμούς τους.

Θ.Κ.

* Ο Θανάσης Καρατζάς

είναι φοιτητής της Νομικής Σχολής του ΕΚΠΑ και συνεργάτης της «Ε».

■ Αναγοιζόμενος τη διαδρομή σας, γίνεται φανερό η αγάπη σας για την πατρίδα. Πώς οραματίζεται ο Προκόπης Παυλοπούλου τη χώρα μας σε 30 χρόνια; Τι θα θέλατε να έχει συμβεί στην Ελλάδα προς τη σωστή κατεύθυνση; Μεγάλη απόσταση, δεν θα υπήρχε με τίποτα